

genealogie moderní strategie moci a vědění

eva šlesingerová
SAN103

osnova

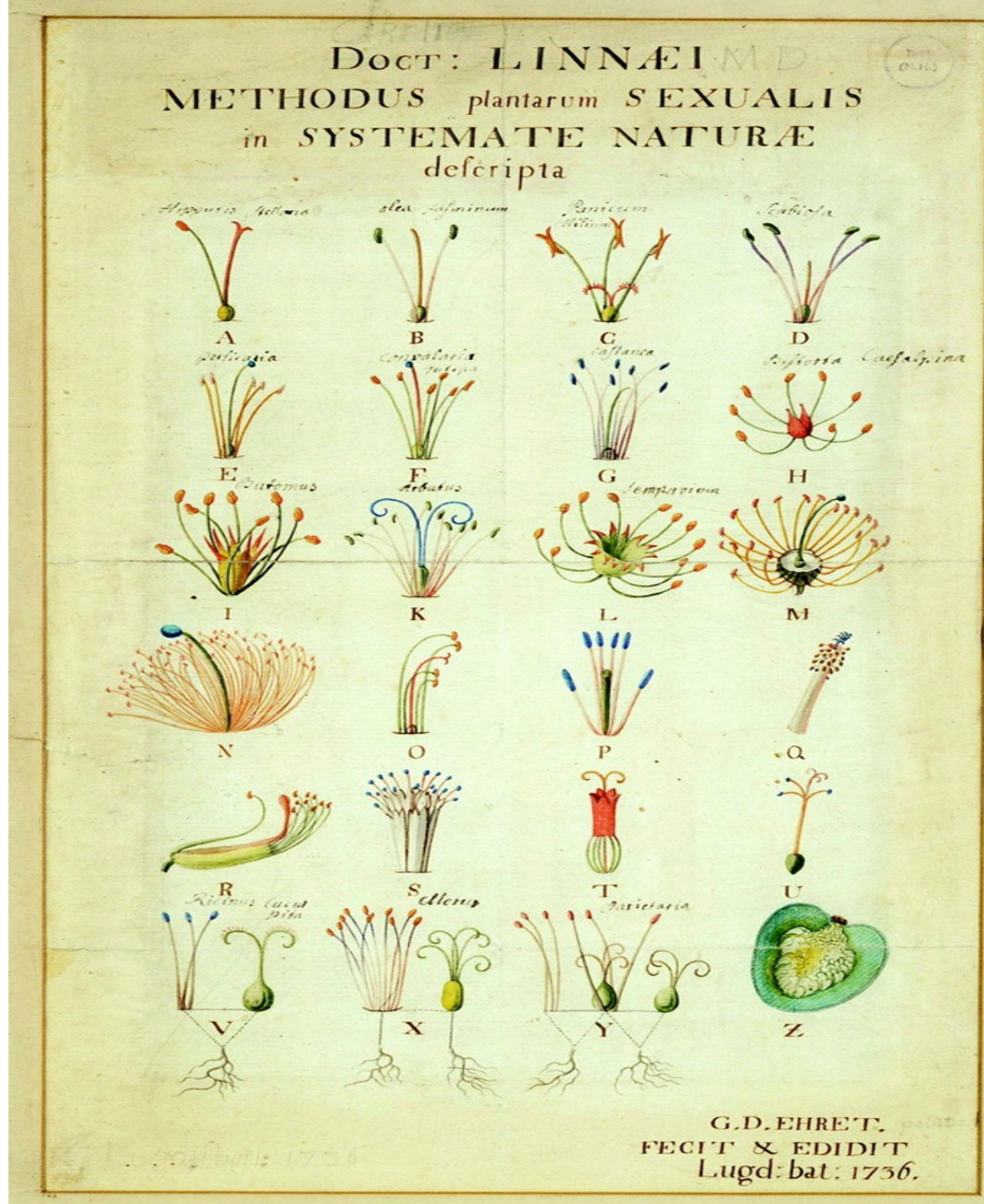
- poststrukturalismus – jazyk – moc - difference
- moc
- dohled
- disciplinace
- symbolická moc
- Ideologie
- <http://pes.fsv.cuni.cz/rece>
[nze chraska foucault.ht](#)

postrukturalismus jazyk/diference /kultura/MOC

- důležitost jazyka
- významy nám nejsou dány esenciálně
- jsou výsledkem prostředí/kultury
- diference na reference
- po II.sv válce
- „autor je mrtev“ (Roland Barthes)
- Jacques Derrida – dekonstrukce, kritika epistemologie binárních opozic

Linné a taxonomie přírody

Linné a taxonomie přírody

„Damiens byl odsouzen **2. března 1757** k veřejnému pokání před hlavní branou Chrámu v Paříži, kam byl přivezen v popravčí káře, nahý, jen v košili, drže hořící voskovou pochodeň ... vezen na náměstí Gréve a na popravišti, které tu bylo uchystáno, jeho tělo bylo na prsou, pažích, stehnech a lýtkách trháno kleštěmi, jeho pravá ruka držící onu dýku, již spáchal řečenou královraždu, byla pálena vřelou sírou a do míst, kde bylo jeho tělo trháno kleštěmi, bylo lito zároveň roztavené olovo, vroucí olej, horká smůla ... poté bylo jeho tělo vlečeno a roztrháno tahem čtvera koní a jeho údy i trup spáleny v ohni na popel a tento popel rozprášen byl ve větru. ...“

dokument z věznice o organizaci času a prostoru

Ústav pro mladé vězně 1838

- Článek 17. „Den začíná pro vězně v šest hodin ráno, v zimě, v pět hodin v létě. Práce potrvá devět hodin denně v každé roční době ...“
- Článek 18. „*Vstávání*. Při prvním znamení bubnu musí vězňové vstát a v tichosti se obléknout. Při druhé znamení musí být již vzhůru a stláti si lůžko.
- Článek 20. „*Práce*. Ve tři čtvrti na šest v létě, ve tři čtvrti na sedm v zimě vyjdou vězňové na dvůr, kde si umyjí ruce a obličej a obdrží první dávku chleba. Bezprostředně poté se rozejdou do dílen a nastoupí práci, která by měla začínat v šest hodin v létě a v sedm hodin v zimě.“

jaký je rozdíl mezi těmito dvěma úryvky?

- Ovlivnění myšlení o moci, vůle k moci, vědění a moc
 - Vědění slouží k osvobození
- X
- Ne-emancipativní vztah moci a vědění.
 - Vůle k moci jde ruku v ruce s vůlí k vědění
 - (Friedrich Nietzsche)

vědění a moc

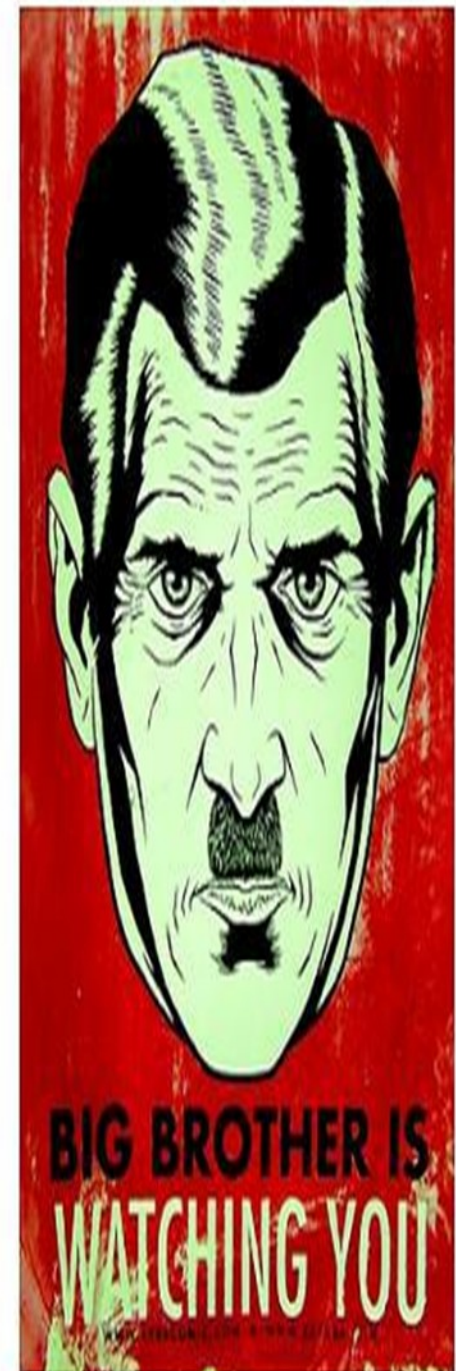
- TRANSFORMACE technik moci.
 - Příklad: TREST: příklad bolesti, smrti tradiční: spektakulární, proti panovníkovi, rituální charakter
- nové formy trestu – dohled v rámci kolektivní organizace: *kasárna, škola, nemocnice, blázinec*
- nastolení pořádku x Kontinuální proces napravování

Michel Foucault

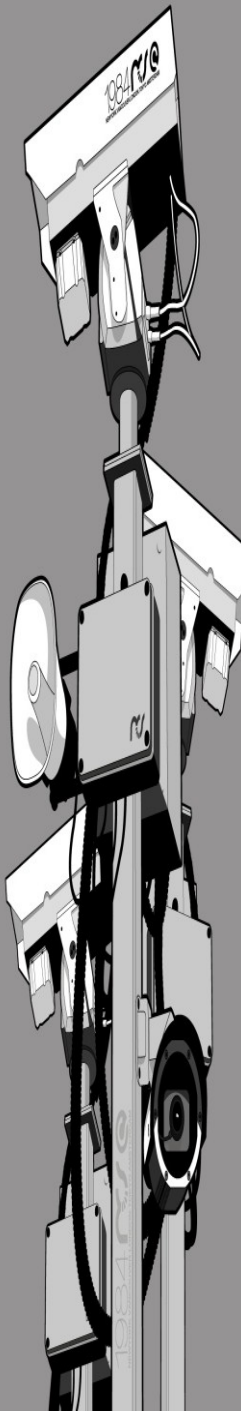
Dohlížet a trestat

- NORMALIZACE: *Cílem této přeměny je dosáhnout proměny lidí, která je učiní konformními s společenskými normami*
- Za tímto účelem se vyvíjí příslušné prostředky: jako např.
 - povinná práce, fungující na principu pravidelnosti časového rozvrhu,
 - nebo shromažďování veškerých informací o vězni, které má vést k společensky užitečné proměně delikventa.
- VZNIKÁ DISCIPLINAČNÍ SPOLEČNOST

důsledky tohoto historického momentu:

- nejen vězení, ale celá společnost
- interní kontrola delikventa a policejní kontroly společnosti
- vzniká aparát, který dovoluje kontrolovat skrze delikventy celé sociální pole
- internovaná delikvence se stává “politickou pozorovatelnou”

disciplinační společnost

- DISCIPLÍNA JE POUZE TYP MOCI, technologie, protínající společně se souřadnicemi jiných strategií určitou instituci či aparát

MENS T-SHIRT

WOMENS T-SHIRT

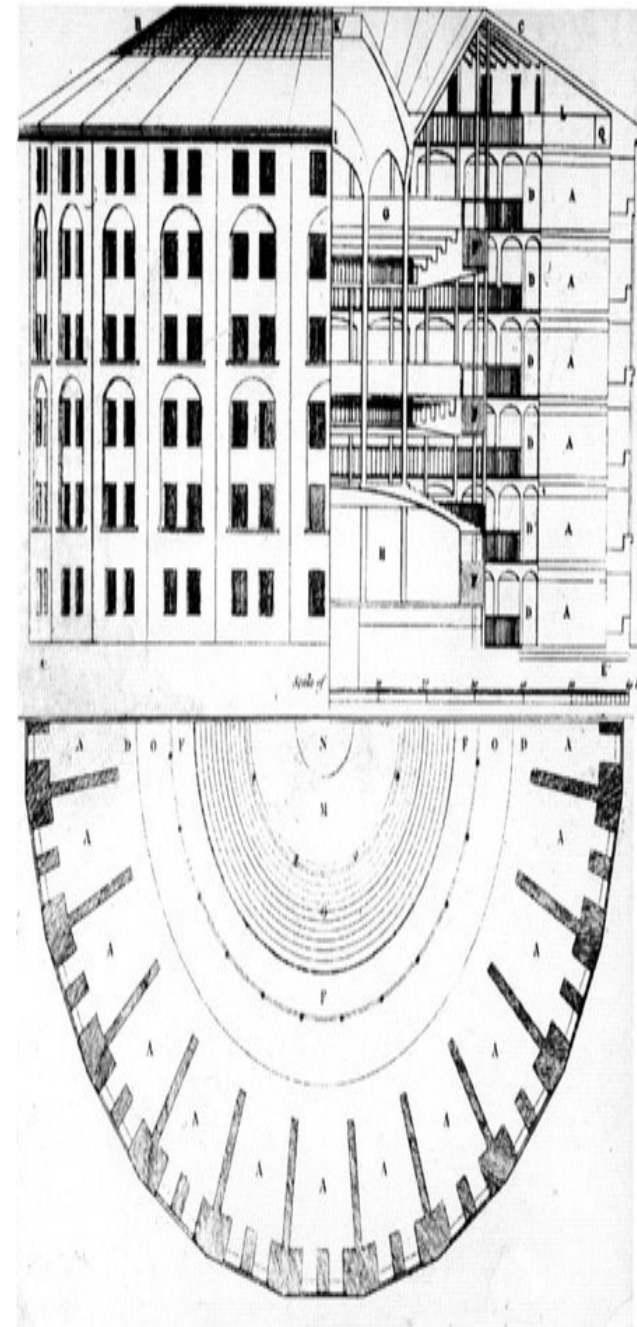
BIG BROTHER

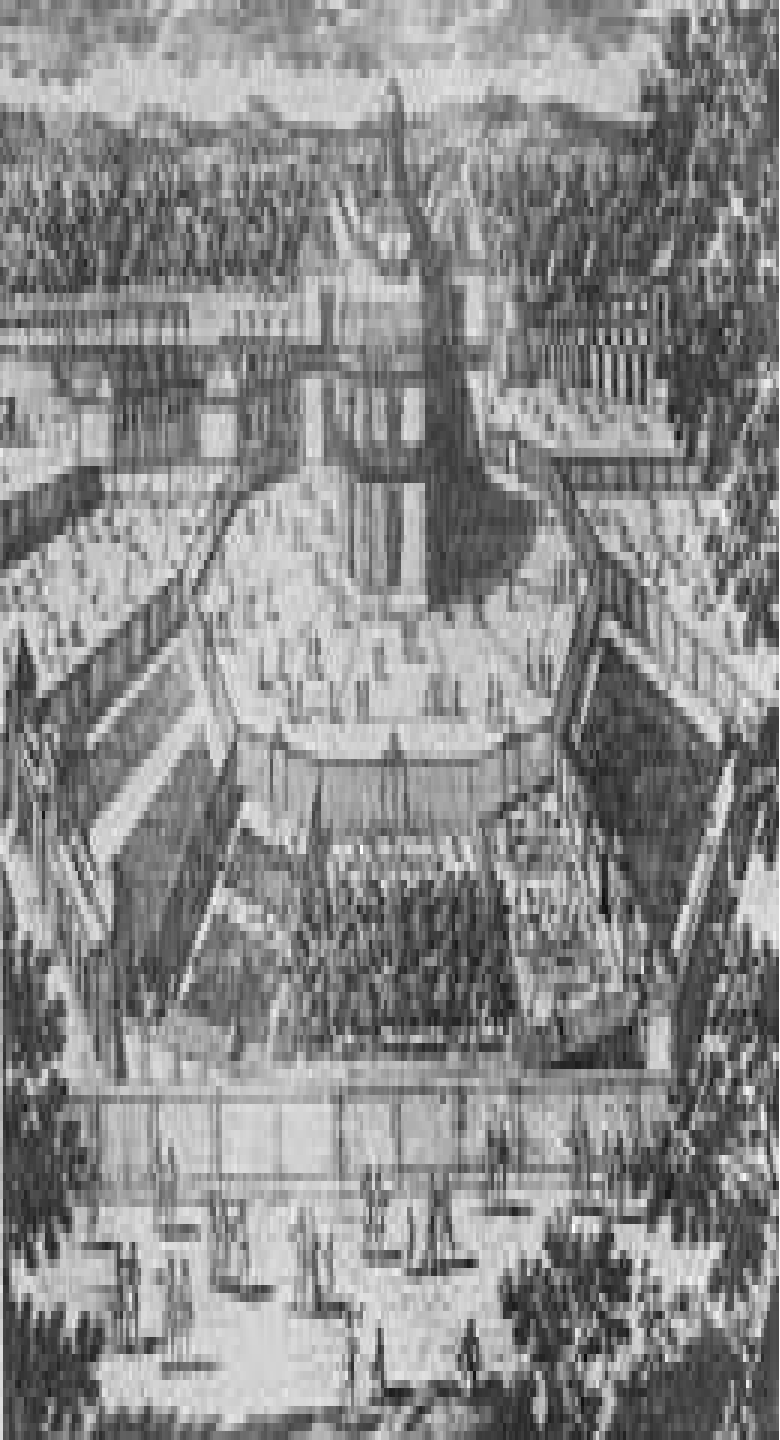

**IS WATCHING
YOU**

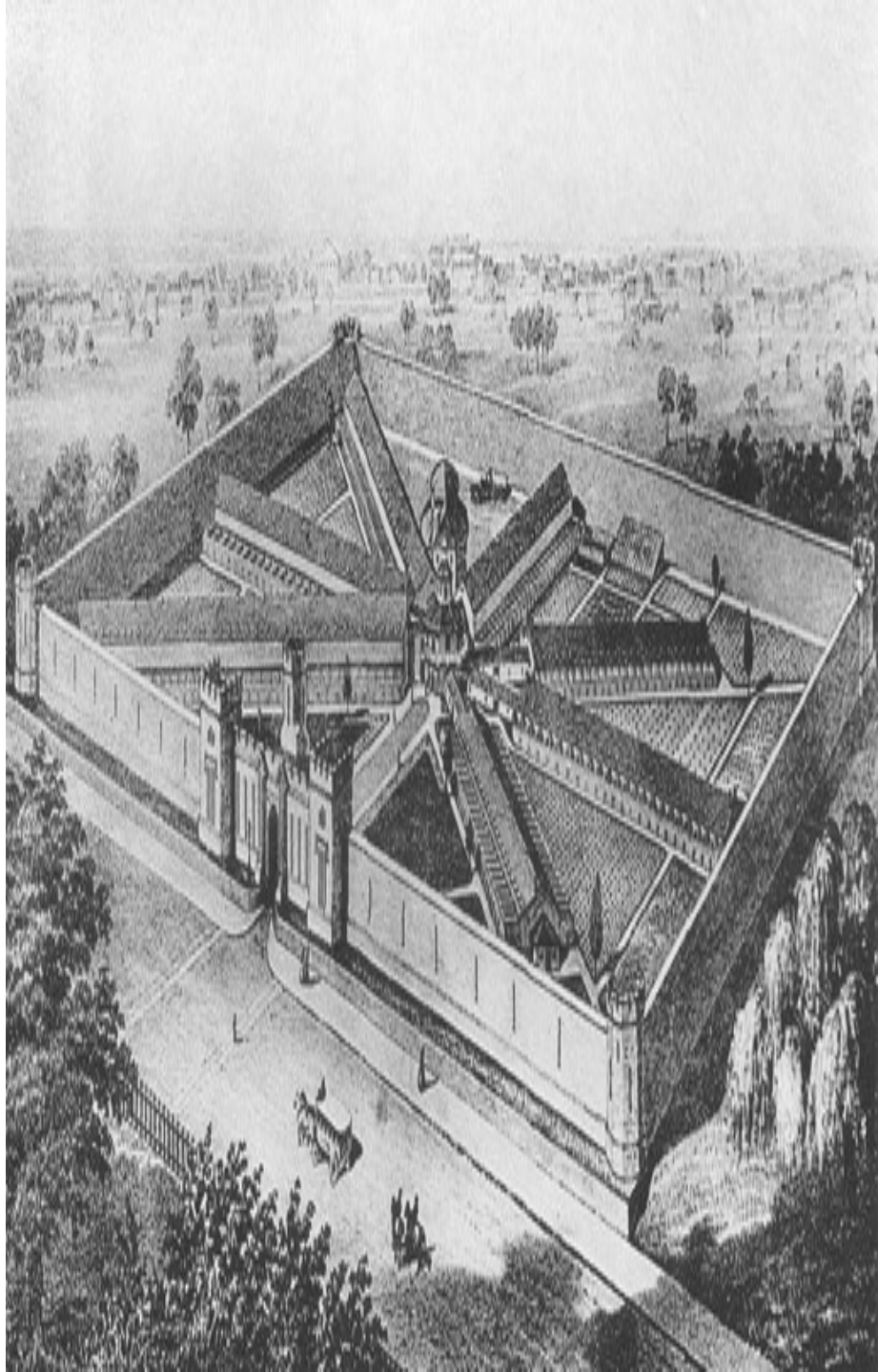
panopticon

- Trestní právo se týká toho, co lze o zločinu vypovídat; je to režim řeči, který klasifikuje zločiny a předepisuje tresty.
- Vězení je naproti tomu viditelnost, stavba z kamene, kterou definuje spíše centrální věž obkroužená celami - *umožňuje dohlížiteli vidět a nebýt viděn.*
- Dominance vizuálního v současném světě

P
A
N
O
P
T
I
K
O
N

Co je to Panopticon?

- viditelnost, metafora celé společnosti JEREMY BENTHAM: Panopticon (metafora) model pro disciplinární moc
- Disciplinace celé společnosti, ale i individuí GAZE: pohled, dohled (příklad kamery), metafora prostoru

P
A
N
O
P
T
I
K
O
N

CO JE TO MOC?

- Moc x Autorita x Násilí
- Vlastnit moc: Předpoklad subjektu moci (panovník, nositel moci), fyzická rovina donucení lidí jednat určitým způsobem (násilí, mučení, vězení, oběšení)
- Moc jako síť mezi dominujícím a tím, komu je vládnuto
 - (MAX WEBER: moc je legitimní užití násilí, privilegovaně ho má stát,
 - PIERRE BOURDIEU: koncentrace kapitálů)

CO JE TO MOC?

- MICHEL FOUCAULT:
 - my všichni jsme nositelé moci
 - moc působí na mikrofyzické úrovni
 - moc není individuem konsolidovaná a není homogenní dominací nad ostatními
 - moc je něčím, co cirkuluje, co individua vykonávají a zakoušejí moc

Jak studovat moc?

moc jako vztah

- Moc není žádná substance, ani atribut, po jehož původu bychom měli pátrat.
- MOC JE VZTAH mezi silami; nebo obráceně, každý vztah mezi silami je vztahem moci.
- Neklade se tudíž otázka “Co je moc a odkud přichází?”, ale “**JAK** se vykonává?”.
- Dalším stupněm rozlišení vztahů moci je jejich **ODDĚLENÍ OD PRAXE NÁSILÍ**

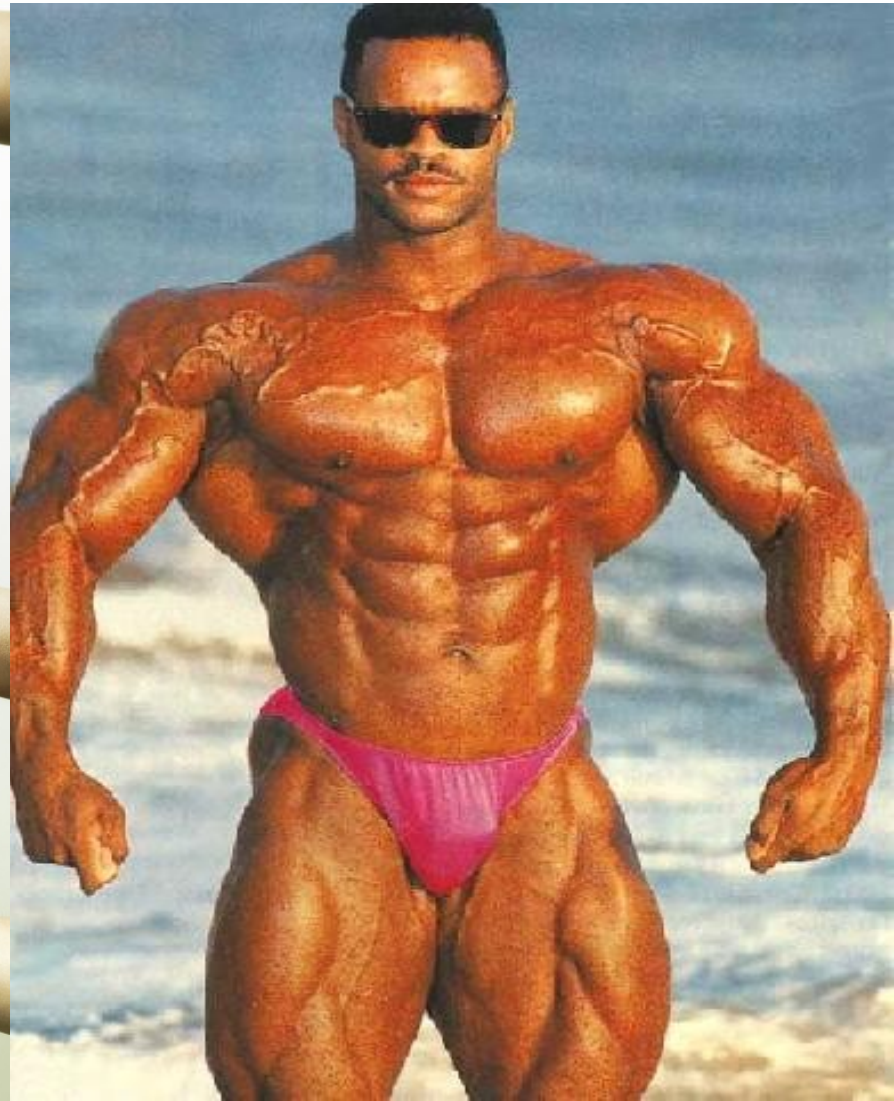

jak studovat moc: moc jako vztah

- Foucault provádí rozlišení mocenských vztahů “weberovskou” definicí:
 - To, co definuje mocenský vztah, je ve skutečnosti způsob jednání, které na ostatní nepůsobí přímo a bezprostředně, nýbrž které působí na jejich vlastní jednání.
- Jednání působící na jednání, zasahující možná či skutečná jednání, přítomná či budoucí jednání”

internalizace moci/dohledu

příklad těla

moc individualizující a moc totalizující

PRAKTIKY VLÁDNUTÍ

- (praktiky dominance)

PRAKTIKY JÁ, techniky já

- (musí participovat Subjekt, musí přijímat, akceptovat identitu žáka, učitele, pacienta)
- Ke konci 18. století se objevuje nový fenomén, nová distribuce individualizované moci: moderní stát. STÁT INTEGRUJE JEDINCE POD PODMÍNKOU, ŽE JEJICH INDIVIDUALITA BUDE UTVÁŘENA SÉRIÍ SPECIFICKÝCH MECHANISMŮ

moc

- *Governmentalita* (Michel Foucault):
 - a) způsob produkce občanů vhodných a schopných naplnit politiky vládnutí
 - b) způsob tvorby praktik (mentalit, racionalizací či technik), prostřednictvím kterých je lidem, populacím vládnuto
- Lukes: *Power: A radical view. 1974* – trojrozměrné pojetí moci, nejen A působí na B proti jeho vůli, ale B to chce, má zvnitřněnu představu o tom, co by mělo chtít – variace na Marxovo *falešné vědomí*

Pierre BOURDIEU:

symbolická moc

- nejen moc nad materiálním, fyzické násilí, ale také symbolická moc (svět jako soubor znaků)

SYMBOLICKÁ MOC:

- Symbolická moc je schopna konat pomocí slov
- vědět znamená ovládat kód, vědění o světě jako symbolickém světě
 - (Příklad: znalost sýrů, pití čaje, móda)
- vnímací a hodnotící kritéria vychází z jazyka a mají náboj SYMBOLICKÉ MOCI

Pierre BOURDIEU: symbolická moc

- Symbolické vlastnictví
- Skupiny, třídy, regiony, národy, etnika
- Symbolická moc: je zápasem o klasifikaci
- Existence mluvčích, nositelů

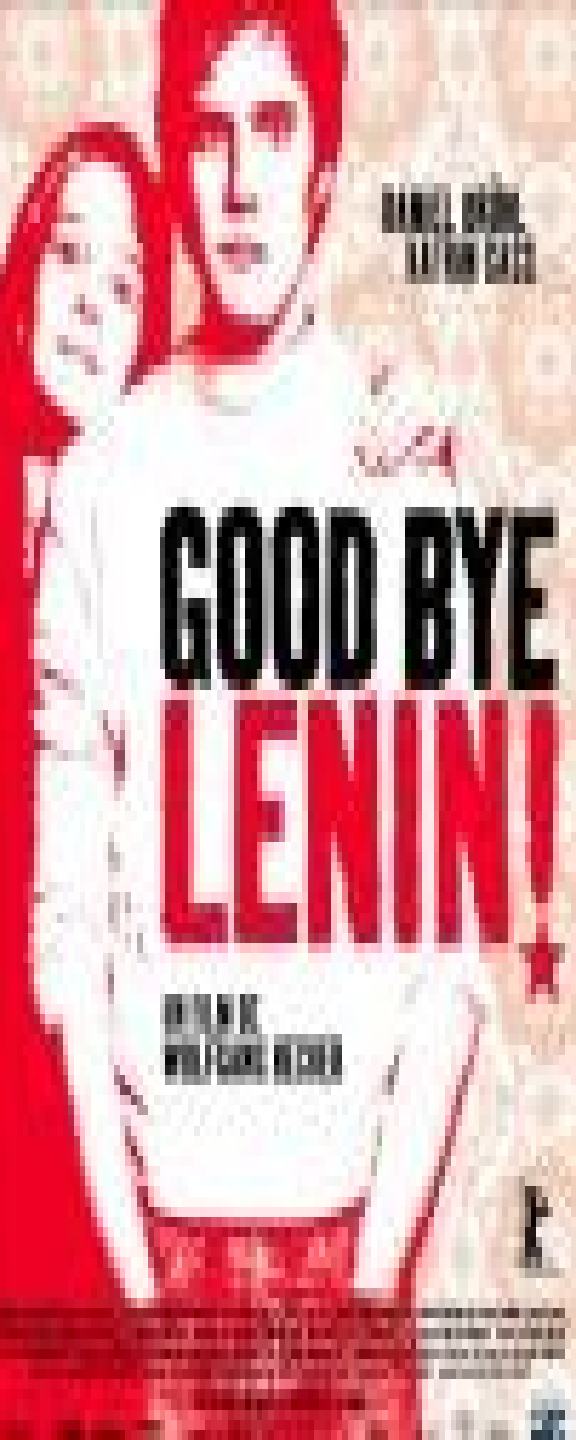
vztah mezi mocí a věděním: IDEOLOGIE

- Marx – falešné vědomí, fetišizace, odzizení
- Mannheim – *Ideologie a utopie*
- Gramsci - hegemonie
- Althusser - *Ideological State Apparatuses* (1969)
- Lévi-Strass – ideologie nebo mytologie?
- Foucault – dohled, disciplinace, rezistence, vědění/moc, normalizace
- Geertz – ideologie jako kulturní systém

vztah mezi mocí a věděním: IDEOLOGIE

1. **TEORIE ZÁJMŮ:** ideologie je zbraní a maskou.

- projevy zkoumání v kontextu univerzálního boje o převahu. Lidé bojují o moc
- marxistická tradice
- Závislost aktérů ideologie na sociální pozici, zejména soc. třídě
- **FALEŠNÉ VĚDOMÍ**_klame neinformované lidi

vztah mezi mocí a věděním: IDEOLOGIE

- 2. TEORIE NAPĚTÍ: ideologie příznakem a lékem, id
- projevy jsou zkoumány v kontextu trvalé snahy o nápravu sociopsychologické nerovnováhy
- lidé utíkají před pocitem úzkosti

IDEOLOGIE

- 3. IDEOLOGIE
JAKO KULTURNÍ SYSTÉM:
kultura, diskurz
- systém významů (médiá)
- Clifford Geertz, role
symbolů a sdíleného vědění
- Michel Foucault